

Att främja läsutveckling i svenska som andraspråk

Helén Egerhag

Institutionen för pedagogik och lärande,

Linnéuniversitetet, Växjö

Kvalitet, **U**ndervisning, **L**ärande

Södertälje 26 september 2024

Linnaeus University Dissertations
No 505/2023

HELÉN EGERHAG

**ATT FRÄMJA LÄSUTVECKLING I SVENSKA
SOM ANDRASPRÅK**

– undervisning och tidiga insatser

LINNAEUS UNIVERSITY PRESS

<https://lnu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1801217&dswid=9127>

Föreläsningens innehåll

- Resultat i läsförståelse – svenska och svenska som andraspråk
- The simple view of reading
- Specialpedagogik – specialdidaktik
- Interventioner i läsning och modellen Response to intervention
- Differentierad läsundervisning i ett andraspråksperspektiv

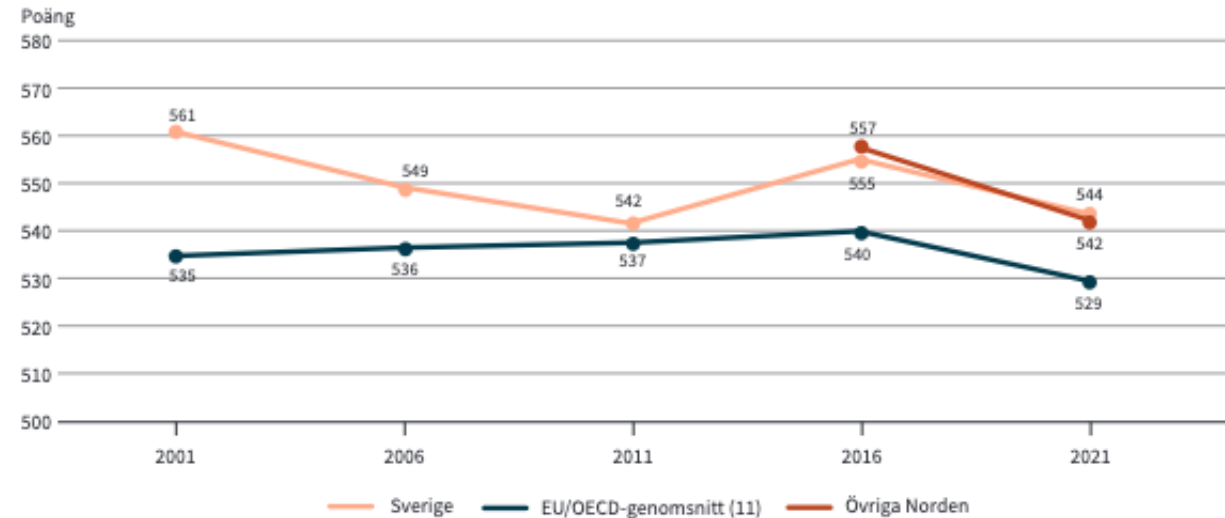
Hur står det till med
läsförståelsen hos elever
som har svenska
som andraspråk?

PIRLS 2021

- 2021 har de svenska eleverna i genomsnitt försämrat sina resultat med 12 poäng sedan 2016
- I Sverige har skillnaderna mellan elever med höga och låga resultat ökat
- Elever som inte alltid talar svenska i hemmet har 40 poäng lägre resultat än elever som alltid talar svenska i hemmet

Figur 2.2 Resultatutveckling 2001–2021.

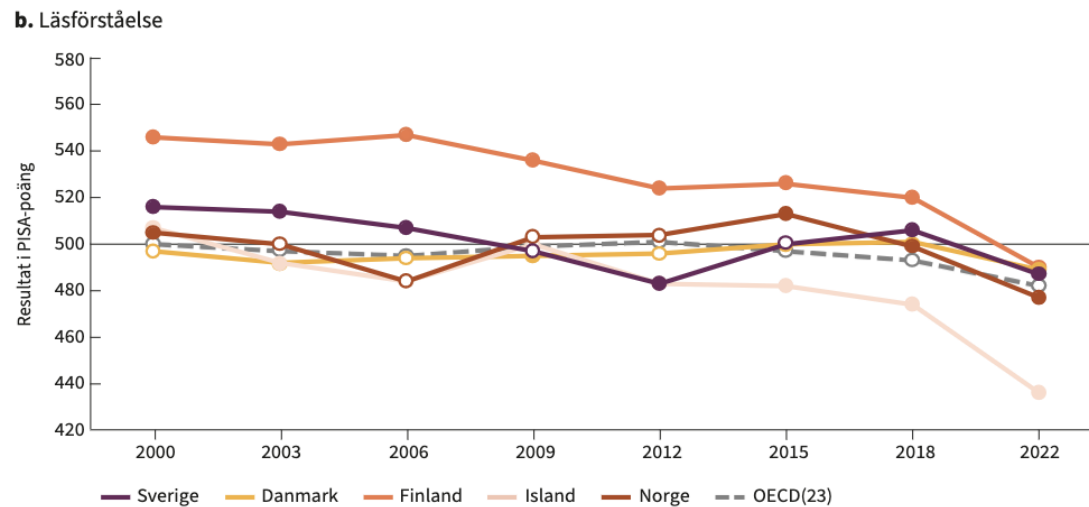

(Skolverket, 2023)

PISA 2022

- Sveriges medelvärde i läsförståelse har sjunkit med 19 poäng jämfört med PISA 2018 och är 29 poäng lägre än år 2000, dvs. samma nivå som 2009 och 2012.
- 24 % av de svenska eleverna når inte upp till basnivå (nivå 2) i läsförståelse.
- Både hög- och lågpresterande elever har lägre resultat jämfört med år 2018.
- I Sverige och i OECD presterar elever med utländsk bakgrund, liksom i tidigare PISA-undersökningar, på en lägre genomsnittlig nivå jämfört med elever med inhemsk bakgrund.

Nationella prov i läsförståelse läsåret 2021/22

Svenska som andraspråk	Svenska
Når kravnivå i årskurs 3 berättande text: 63%	91%
Når kravnivå i årskurs 3 faktatext: 73%	91%
Når betyget AE i åk 6: 53%	88%
Når betyget A-E i årskurs 9: 41%	82%

Nationella prov i läsförståelse läsåret 2022/23

Svenska som andraspråk	Svenska
Når kravnivå i årskurs 3 berättande text: 59%	89%
Når kravnivå i årskurs 3 faktatext: 70%	90%
Når betyget A-E i årskurs åk 6: 59%	90%
Når betyget A-E i årskurs 9: 63%	90%

The simple view of reading

(Gough & Tunmer, 1986)

Läsning (**L**) = Avkodning (**A**) x Förståelse (**F**)

The simple view of reading förklarar läsning
på ett förstaspråk **och** ett andraspråk

(Huo et al., 2021; Lee et al., 2022; Verhoeven & van Leeuwe, 2012)

Fokus på läsförståelse i svenska som andraspråk i tidigare studier

(Bravo Granström, 2019; Duek, 2017; Lindholm, 2019)

Bildkälla: <https://www.gnesta.se/kulturfritid/kultur/bibliotek.4.5f73524c113768054ab8000905.html>

Ordförrådets betydelse för att utveckla läsförståelse är väldokumenterad

(Droop & Verhoeven, 2003; Grabe & Yamashita, 2022; Lipka & Siegel, 2012)

Ordavkodning?
Ordförråd?
Läsförståelse?

Läsförmåga hos elever i ämnena svenska och svenska som andraspråk i årskurs 1–3

- Ordavkodning
- Ordförråd
- Läsförståelse

SVENSKA DYSLEXIFÖRENINGEN

Länk till artikel i Dyslexiföreningens tidskrift:

https://static1.squarespace.com/static/571639e41bbee0fbd85c9f51/t/65ea1113af08cb654f5eacfc/1709838612700/Temanummer_2024+-+Helen+Egerhag.pdf

Tvärsnittsstudie svenska och svenska som andraspråk

(Fälth et al., 2023)

- Testresultat från 46 714 elever i årskurs 1-3 (LegiLexi)
- Elever som läste på svenska som andraspråk signifikant sämre resultat i alla deltester
- Starkast samband mellan ordavkodning och läsförståelse, framförallt i åk 1 och åk 2
- Ganska liten skillnad i läsförståelse mellan grupperna i årskurs 1, men större i årskurs 2 och 3

A cross-sectional study on reading among young L1 and L2 students in Sweden

Linda Fälth, Heidi Selenius & Helén Egerhag
Pages 233-244 | Published online: 08 Mar 2022
Cite this article: <https://doi.org/10.1080/08856257.2022.2050973>

Full Article | Figures & data | References | Citations | Metrics | Licensing | Reprints & Permissions | View PDF

ABSTRACT

According to the Simple View of Reading, decoding and linguistic comprehension are essential for reaching efficient reading comprehension. Students with Swedish as a first (L1) or second language (L2) in grades 1–3 might need special support to develop reading comprehension. In order to identify needs in reading in L1 and L2 students, the current study aimed to investigate how they perform in screening tests measuring vocabulary, decoding, and reading comprehension in Swedish. The present study has a cross-sectional design and includes over 46,000 students who followed the curriculum for Swedish as a first or as a second language. Data consisted of decoding, vocabulary, and reading comprehension tests, which were statistically analysed. The results showed that L2 students in grades 1–3 had significantly weaker decoding, vocabulary, and reading comprehension than L1 students. A performance below average in the tests indicates a need for extra support in reading which a significantly higher proportion of L2 students had compared to L1 students. Therefore, screening and systematic reading instructions are crucial to promoting reading development among L1 and L2 students.

KEYWORDS: L2, primary school, decoding, vocabulary, reading comprehension, cross-sectional

Related research

- People also read
- Recommended articles
- Cited by

The preparation for entry into adulthood - supported decision-making in upper secondary school for students with intellectual disability

Magnus Tideman et al.
European Journal of Special Needs Education
Published online: 26 Feb 2022

An analysis of classroom teachers' awareness of inclusive education

Ozgür Sirem et al.
European Journal of Special Needs Education
Published online: 10 Mar 2022

How does the association between special education need and absence vary overtime and across special

Previous article | View issue table of contents | Next article

Andel elever i behov av stöd (Fälth et al., 2023)

	Svenska	Svenska som andraspråk
Ordförråd	13 %	70 %
Ordavkodning	20 %	40 %
Läsförståelse åk 1	10 %	20 %
Läsförståelse åk 2 och 3	16 %	37 %

Länk till fulltext:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/08856257.2022.2050973>

Specialpedagogik

- Låter sig inte enkelt definieras, men kan sägas träda in när den vanliga pedagogiken inte räcker till (Persson, 2019)
- Tvärvetenskaplig
- Två dominerade perspektiv - ett kompensatoriskt perspektiv och ett kritiskt samhällsorienterat perspektiv
- Behov av ett perspektiv som fokuserar på elevernas lärande och utveckling i klassrummet
- Det specialpedagogiska fältet i relation till andraspråkselever – kunskapslucka

Specialdidaktik

- Tillgängliggöra undervisningen för alla elever
- I fokus är *relationen* mellan undervisning och lärande inom speciella områden och av ämnesspecifika kunskaper för elever som i en särskild kontext eller i ett särskilt sammanhang skiljer sig från det som uppfattas som det vanligaste (Holmqvist, 2020).
- Specialdidaktiken sätter i högre grad än specialpedagogiken i stort fokus på *vad-*, *hur-* och *varför-*frågor i undervisningen (Karlsudd, 2022).

Varför?

Alla elever ska ges
möjlighet att
utvecklas så långt
som möjligt enligt
utbildningens mål
efter sina
förutsättningar
(SFS. 2010:800)

Hur?

Betydelsen av tidig
upptäckt och tidiga
systematiska insatser
för att undvika
lässvårigheter är
väldokumenterad
(Castles et al., 2018; Snowling &
Hulme, 2011; Torgesen et al., 2011)

Vad?

Fonologisk medvetenhet,
Koppling fonem – grafem
Grundläggande
läsinlärning med fokus på
såväl ordavkodning som
läsförståelse
Ordförrådets betydelse
(Taube et al., 2015)

Internationell forskning om interventioner i läsning för andraspråkselever

- Bör ges så tidigt som möjligt
- Vara systematiskt upplagda
- Ges i små grupper eller individuellt
- Vara intensiva och komprimerade (flera ggr i veckan om ca 8-10 veckor åt gången)
- Bör fokusera:
  - fonologisk medvetenhet (att kunna urskilja språkljud)
  - koppling mellan fonem (språkljud) och grafem (bokstäver och bokstavskombinationer)
  - ordavkodning
- Noggrann kartläggning av läsförmåga på individnivå bör föregå interventionen
- Interventionen bör anpassas till det kartläggningen visar

Ordavkodningsintervention i åk 3

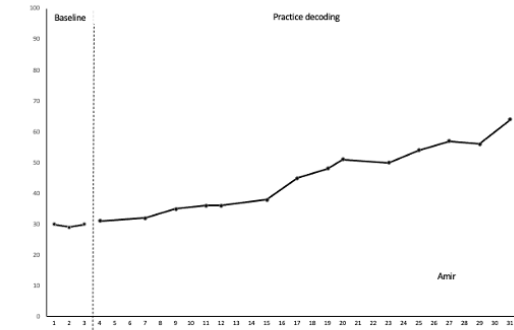
- 8 veckor:

Amir	Baseline (3)	Intervention med 28 tillfällen (14)						
Omar	Baseline (6)	Intervention med 24 tillfällen (11)						
Reza	Baseline (9)	Intervention med 20 tillfällen (8)						
	Vecka 1	Vecka 2	Vecka 3	Vecka 4	Vecka 5	Vecka 6	Vecka 7	Vecka 8

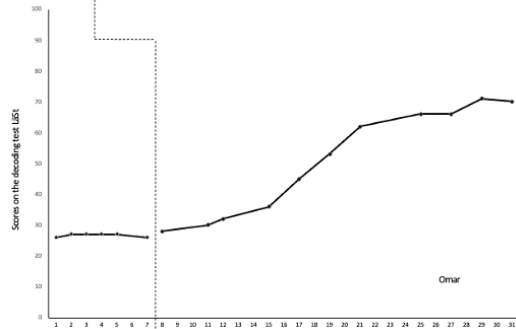
- 4 x15 min/vecka
- Ordavkodningsträning med materialet Bravkod
- Noggrann individuell kartläggning av ordavkodningsförmåga och anpassade interventioner

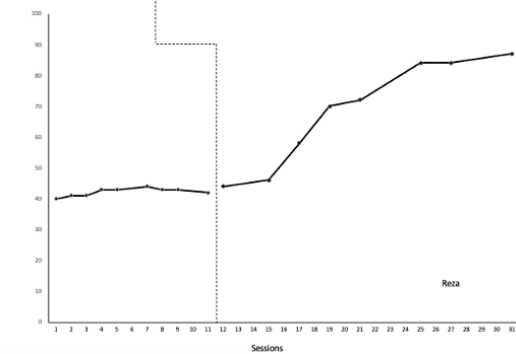
Elev 1

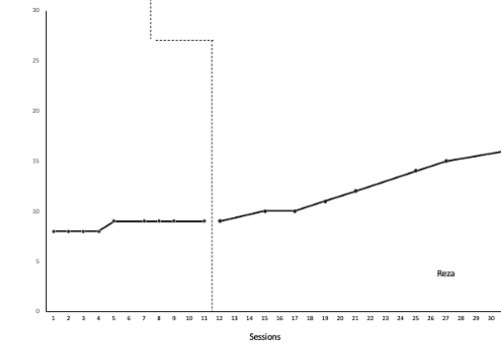
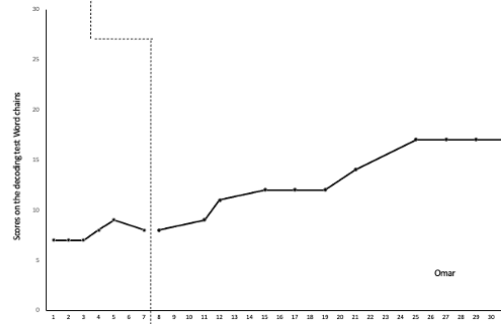
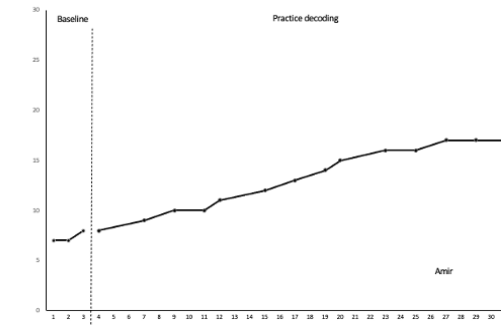
Elev 2

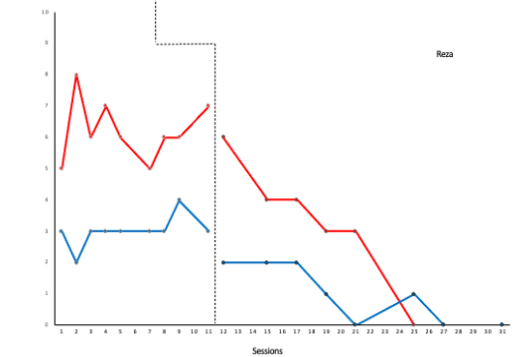
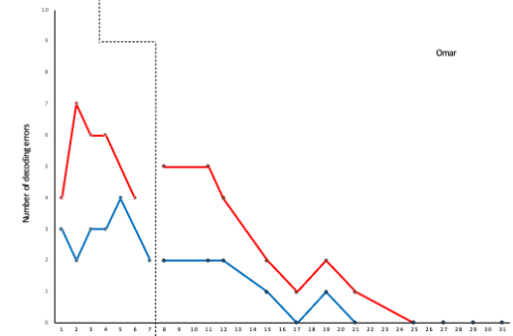
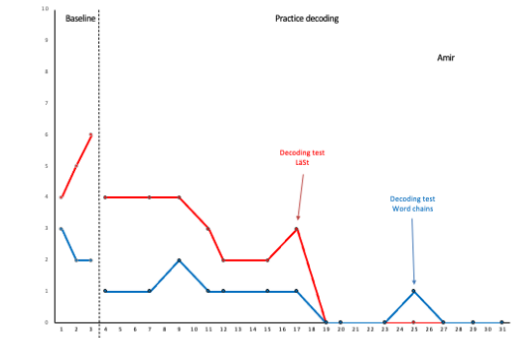
Elev 3

Resultat Ordavkodning LÄSt

Resultat Ordavkodning Ordkedjor

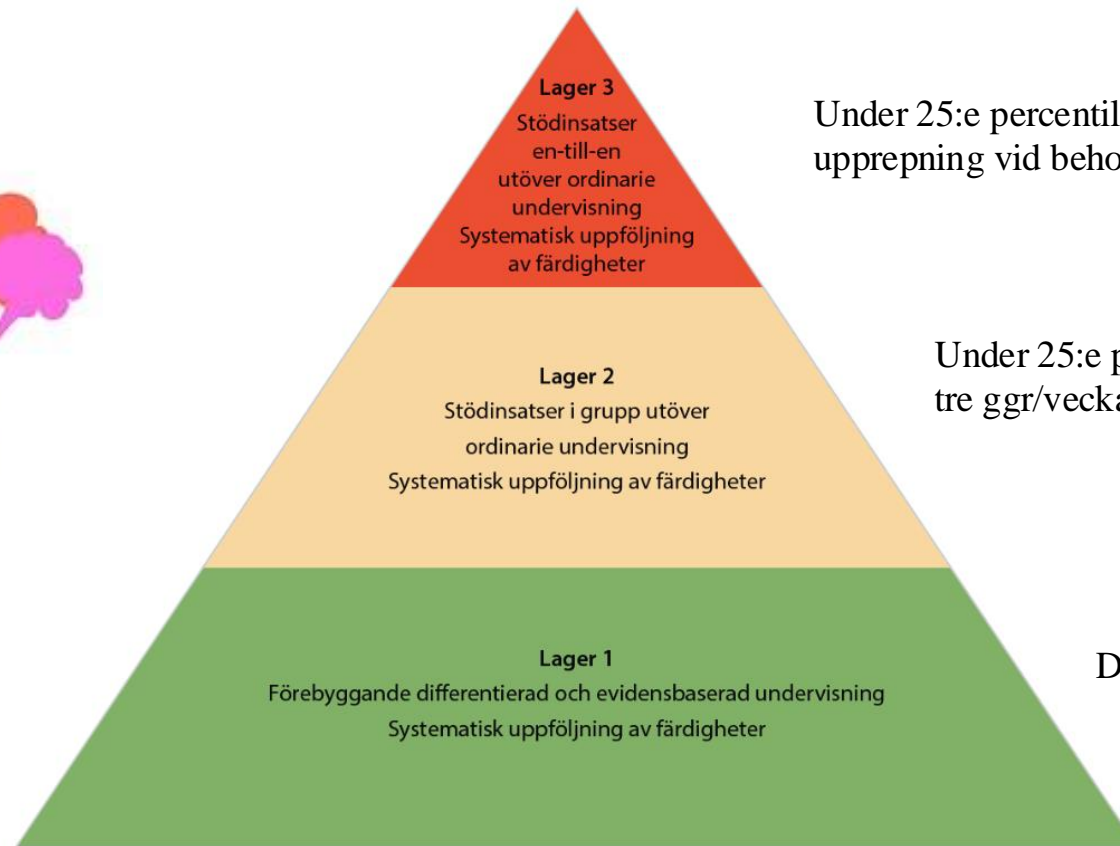
Resultat Felläsningar LÄSt och Ordkedjor

Differentierad läsundervisning och systematiska insatser i årskurs 1 och 2 enligt modellen Respons to Intervention

Bildkälla:
https://cdn.pixabay.com/photo/2016/11/15/07/56/group-1825509__180.jpg

Under 25:e percentilen, en-till-en, 30 min, fem ggr/vecka i tre veckor, upprepning vid behov

Under 25:e percentilen, grupper om 2-5 elever, 30 min, tre ggr/vecka i fem veckor, upprepning vid behov

Differentiering av undervisningen utifrån testresultaten

RTI-modellen. Fritt efter
<https://gregashman.wordpress.com/2019/08/03/the-response-to-intervention-model-as-a-tool-for-schools/> och Nilvius (2022)

Balanserad läsundervisning (Taube et al., 2015)

Avkodning

- Säker fonem-grafem koppling (Fonomix)
- Undvika gissningsläsning
- Säker ordavkodning (Wendick)
- Läsflyt

Förståelse

- Implicit och explicit undervisning om ord
- Undervisning i läsförståelsestrategier (Reciprocal teaching)

Läsning (**L**) = Avkodning (**A**) x Förståelse (**F**)

The simple view of reading (Gough & Tunmer, 1986)

**Materialets eller
metodens
teoretiska
förankring**

Fonomix
Wendick
Läsflyt; Den magiska
kulan, Lëshoppet
Reciprocal Teaching (RT)

**Anpassat till
barnets behov
efter noggrann
kartläggning**

Resultat

- Både elever som läste enligt kursplanen i svenska och elever som läste enligt kursplanen i svenska som andraspråk som presterade under 25:e percentilen i avkodning av ord och nonsensord minskade i både årskurs 1 och årskurs 2
- Andelen elever som läste enligt kursplanen i svenska minskade i högre grad än elever som läste enligt kursplanen i svenska som andraspråk
- I årskurs 1 fick signifikant fler elever som läste enligt kursplanen i svenska som andraspråk stöd i lager 2 än elever som läste enligt kursplanen i svenska (50% vs 23%)

Resultat forts.

- I årskurs 2 fick fler elever som läste enligt kursplanen i svenska som andraspråk stöd i lager 2 (23% vs 21%) och 3 (20% vs 10%)
- Nyanlända elevers ordavkodningsutveckling gynnades
- Elever som läste på svenska som andraspråk sämre resultat i läs- och hörförståelse i slutet av åk 2

Egerhag, H., Fälth, L., Nilvius, C., Selenius, H., Svensson, I. (2023) Promoting decoding among young students with Swedish as a first and second language within a response to intervention model. *Journal of Childhood, Education & Society*, 4(2): 176-19.
<https://doi.org/10.37291/2717638x.202342282>

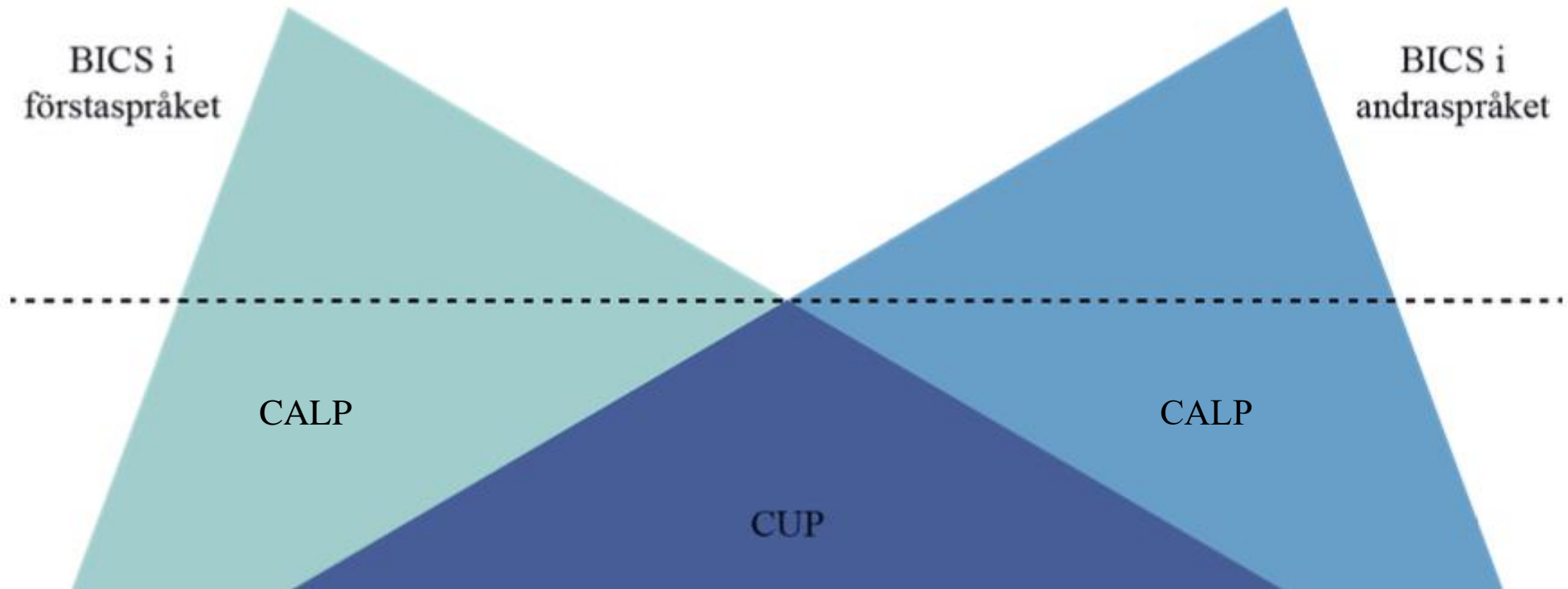
Att tillägna sig ett andraspråk i nivå med skolans ämnen tar tid,
för de flesta elever flera år (Cummins, 1979; 2021)

Utbildning och undervisning av god kvalitet är det
som visat sig ha störst betydelse för utveckling av
språkförståelse (Mellby-Lervåg, 2024)

The developmental interdependent hypothesis

(Cummins, 1979; 2021)

Språkbehärskning som ett isberg, fritt efter
Cummins, 2021 (Egerhag, 2023)

Differentierad läsundervisning i ett andraspråksperspektiv

- Förståelse för skrift
- Fonologisk medvetenhet på första och/eller andraspråket
- Eleven behöver behärska begrepp/företeelse, det svenska ordet, svenskans ljud- och skriftsystem och relationen ljud-skrift på svenska (dvs. att knäcka koden)
- Eleven behöver få förståelse för det svenska ljudsystemets uppbyggnad för att kunna avkoda effektivt (Riad, 2024)
  - Alla fonem är inte på plats
  - Grafem kan vara okända eller nya (å, ä, ö, kj, tj, sj, sk...)
  - Eleven ska matcha grafem till *nya* fonem
  - Avkodningen behöver byggas upp för varje nytt språk (Field, 2009; Jeon & Yamashita, 2014)
- Ljudsystemet och ordförrådet kan vara det som utmanar mest! (Riad, 2024)

Differentierad läsundervisning i ett andraspråksperspektiv (forts.)

- Fonemdifferentiering: eleven behöver lära sig att särskilja ljudsystemets typer
  - vokaler, konsonanter, längd osv.
- Grafemdifferentiering: eleven behöver lära sig att särskilja skriftsystemets typer
  - bokstäver, bokstavskombinationer, konventioner (cykel, stjärna, baddräkt)
- Koppla ihop fonem och grafem
- Undervisa om ord och orddelars betydelse i samband med läsundervisning
  - vin-röd, flick-or-na-s
- Förena uttalsundervisning och lästräning
- Automatisera läsningen och utveckla läsflyt – mängdträningsbehov
- Se upp med logografisk ordmemorering (Riad, 2024)

Differentierad läsundervisning i ett andraspråksperspektiv (forts.)

- Läsutveckling på förstaspråket?
- Vilket skriftspråk?
- Kontrastiva perspektiv – skillnader och likheter mellan första- och andraspråket
- Kulturell förståelse (påverkar förmågan att göra inferenser i texten)

Att göra inferenser i texten... och behov av kulturell förståelse

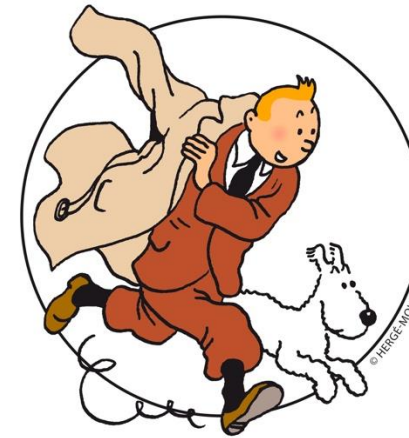
Lisa kom farande ner för trappan. Kalle rusade iväg för att få tag på en läkare. (Lundberg, 2010)

Sara skulle gå på kalas.

Hon undrade om Elin skulle gilla en Tintin-bok.

Hon skakade på spargrisen.

Den gav inte ett ljud ifrån sig. (Lundberg 1984)

Bildkälla: <https://www.xboxygen.com/IMG/jpg/tintin-jeu-video.jpg>

”Författaren skriver bara halva boken, den andra delen får läsaren ta hand om!”

(Olof Lagercrantz)

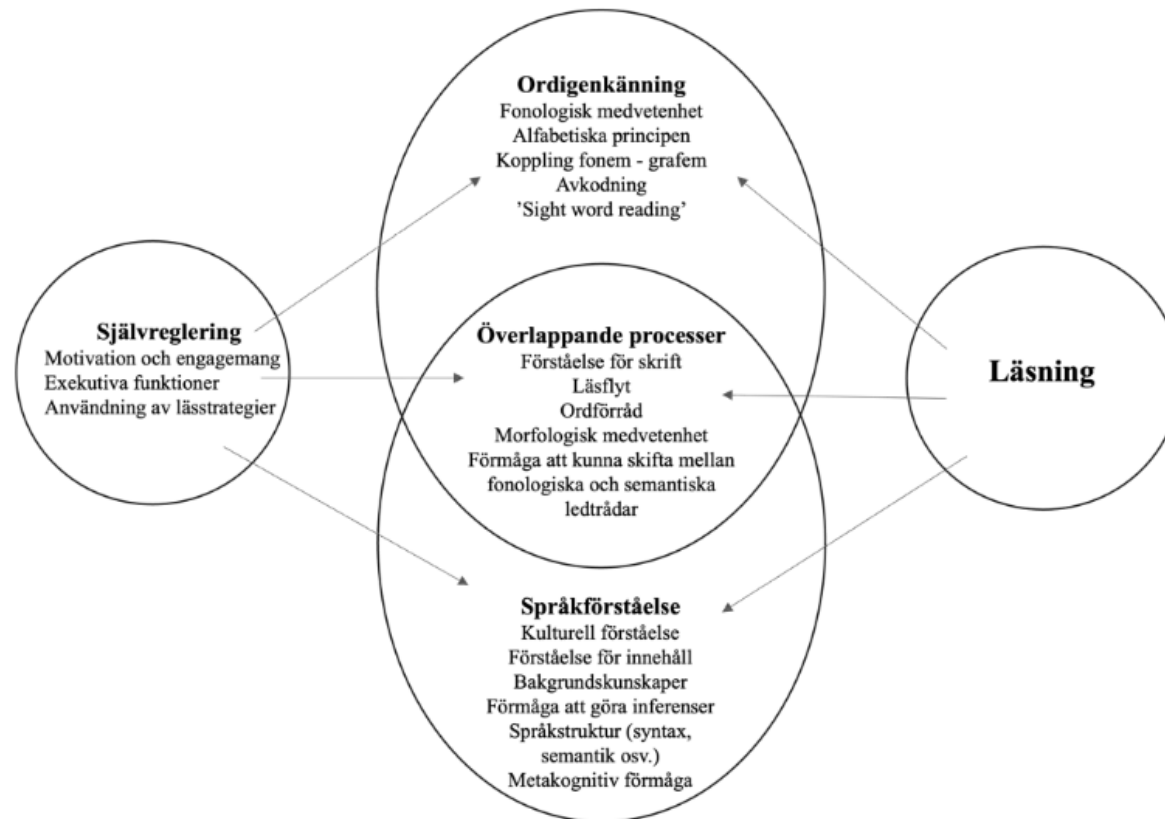

Differentierad läsundervisning i ett andraspråksperspektiv (forts.)

- Läsning påverkas även av till exempel textens och uppgiftens svårighetsgrad
- Graden av stöttning (scaffolding)
- Större behov av stöd och behov av stöd under längre tid

The active view of reading (Duke & Cartwright, 2021)

Läsning påverkas även av till exempel textens och uppgiftens svårighetsgrad och graden av stöttning (Bild: Egerhag, 2023)

TACK för att Du lyssnade!

E-post: helen.egerhag@lnu.se

Personalsida LNU: <https://lnu.se/personal/helen.egerhag/>

Lnu.se